

ספרות • אמנות • ביקורת

ביקורת

על אובדנה של אלישבע

רות אלמוג / בגלל לחץ

רות אלמוג / את הזר והאויב / דו"ח על חסימה, הוצ' ספריית פועלים.

נורית זרחי

מזר להודות שמה שקיים בינינו, או בתוכנו, אלה הם הדברים שיש להם מילים.

מדינה, כדי שיכירו בה, צריכה לרוב בהצבעה באומות המאוחדות. ואילו תחושה, למלה הכתובה.

נכון שהרגשות קודמות בוודאי למילים. אבל ההכרה במה שנכון ואפשר להרגיש, הקלות בה ניתן לזהות תחושות, והגאולה שלהן, מן האפולולית לאור, נעשית באמצעות המלה הכתובה.

בכך נראית לי חשיבות ספרה של רות אלמוג, "דו"ח על חסימה".

הספר עוסק בעולם פנימי, ובגוף הספרים הישראליים הוא נראה לי כנוה-מדרב.

אין זה סיפור על דמונים שכאו מורשה לרדוף חברי קיבוצים. לא אנשים שנקלעו לאחת המלחמות שלנו, ולא, שום היתקלות אחרת, חברתית פוליטית, או לאומית. יש פה נסיון לתאר עולם פנימי, באופן נקי ככל האפשר. כפי שמבודדים במעבדה גביש.

מהו הנותן את פשר החיים. את ההתלהבות לשאת אותם ולהינשא עליהם, כוח שלא ניתן מעבודה, נישואין, קאריירה, רק מכוחה הסגולי של הנפש, ושכוחה לאהוב את האחר ולשתות את ההתלהבות מן האהבה היא פועל יוצא של התלהבותה מן החיים ולא להיפך. אין הדברים שסענתי קודם נגד עיסוקה של הספרות בעצות חברתיות או פוליטיות נוב-

האם האשם הוא באי-התואם או במתאי-רים.

אבל בעייתה של אלישבע גרין שפרשה ממסגרת נישואין, מעבודה משמעותית ולמעשה גם מיצירה, אינה משכנעת כפי שהתיזה מניתה, זו שמופיעה לאתר הרומאן, זו לא הזרות שהיא חשה כלפי האחרים שהסבל שהיא תופסת כסטימואלציה זר להם בשל אטימותם, אלא הפאסיוניות שלה, העק"רות שהיא חשה, אולי מפחד שמא תיתפס פעילותה כמשהו נורא, כמאניפסטציה של קנורו בין חבריות, כפי שתארה המשוררת אמילי דיקנסון את עצמה.

ופה מנגח החלק שקשה לי לקבלו במסה כמו ברומאן. אם יש באמת דבר הקרוי עולם פנימי, אין לערבבו בשום פנים ואופן עם מחלת-נפש.

נכון, שהאבחנה בין שפיות לאיי-שפיות היא מסובכת. חלקה נובע מתפיסה חברתית, אופנה, זמן. נכון, שהחברה שלנו דוחפת אנשים רבים בגלל הלחץ של תנאי הקיום, הניתוק, הסטנדרטיזציה, להתמוטטות. אבל דווקא לאלה החשים שייצירה היא מותר האדם, כמות כמוסר, אסור לערבב שגעון ברוח. מפני שעליהם מוטלת האחריות לברר מהו כוח ומהו חולי. ואז, המלה סבל יכולה להיות מוהלפת במלה התמודדות שאליה נדמה לי כיוונה רות אלמוג, ופשוט לא הניעה עד כדי זיווג המלה, מפני הלחץ, הפחד, הזרות, ותחושת הנחיתות, עליהם היא כותבת בספרה.

גם הטיפול הפסיכולוגי אינו יכול לבטל את אותה התמודדות שבין נקודת המיצא של

עם מילולית בהם, ולהיפך. אבל נראה לי, שדווקא בגלל עצימותם, ויכולתם למעוך לגמרי את ערכי החשיבויות של היחיד, נזק קים חיירות בריאים לעיכוב הזה, אותו עיכוב שעשתה רות אלמוג דרך גיבורתה סביב הנושא של מהו טעם כל העסק הזה הקרוי חיים. נדמה לי, שאם לא היו החיים הציבוריים מנתקים עצמם מראש ממערכת הערכים של היחיד, לא היו הדברים מידרדרים לאותו מצב, אליו הגיעה החברה הישראלית כיום.

אבל, כנראה, שכשם שקשה למי שאיננו פסנתרן לנגן בשתי ידיים, כן קשה לנוע באותו פרק זמן סביב שני מרכזי הכובד, החיצוני והפנימי.

מילים נשחקות מתוכנן כשהן מתרחקות ממקור הזרם הפרטי. כשם שחיי הנפש מת-ערפלים כשהם ניתקים מן השפה. לכן, חשוב להחזיר את המילים אל מוצאן. וזה מה שמנסה לעשות רות אלמוג דרך תהייתה על הניבורה אלישבע גרין, שלא רק מתעבה את המוסכמות החברתיות לשמן, אלא מנסה להיזהר מהן, מפני שהן נראות לה כאיזה כלי נורא העשוי לשחוק אותה עד תום. ובפצת האחת שאין כוחה מאפשר לה יותר לשאת את שיווי המשקל העדין בין כאב וכת והרא מתמוטטת, ובא לעזרתה העולם הפסיכולוגי כמסייע, העזרה שהיא מקבלת ממנו היא גם הסיבה לאובדנה.

רות אלמוג מעלה כמה בעיות בספרה, שלמרות חשיבותן וקירבתן אלי, בכל זאת נראית לי גישתה כחלק מן הבעיה ולא כחלק מן הפתרון.

זוהי הגישה המהולה בלא מעט פארנוייה שחשים בה אנשים העוסקים בעולם פנימי. בחברה כמו שלנו, עולם הרדוף היצונית והוסרי-פשר.

היחיד והחברה. אין לפסיכולוגים שום חזקה על התפיסה כיצד צריכים להיות אנשים. כפי ששענים אין להם יותר קרבה לזמן מאשר לאנשים נושאי שעונים או אלה שאינם נוקטים למודד זמן.

האם המחלה היא היחוד? מי שמכיר מחלות-נפש ויודע עד כמה הן מכשורות, משחיתות כל חלקה טובה בנפש, וחזרות על עצמן, דומות בסטמפוטמים, ובתנובות, לא היה שש לחרוץ את המשפט הזה.

איך ניתן לשאוב כוח מן העולם החיצוני, התלהבות, גירוי ליצירה ולהיים, ואפשרות לשרוד מבלי לאמץ את הפנימות עדי שבר. את כל התהיות הללו וודאי קל יותר לתפוס, לאחר שרות אלמוג מעניקה לנו את השפה הצלולה שלה ומנסה להחזיר לשפתיים המתח"קות את המילים.